

دیری، یاسین سوید، بسام العسلی، احمد سوید، سمیرحوری، هیثم الکیلانی، احمد بسام، محمود عزمی، سعدالدین فاعور، عبدالقادر یاسین، عادل زعیم، صبحی طباره، احمد عزت برکات، و عقیف رزق و چند تن دیگر تنظیم کرده‌اند از غنای محتوایی خوبی برخوردار است؛ مانند استراتژی تسلیحات، اقتصاد جنگ، امنیت، انقلاب نظامی، مداخله، فریب، ارتش و جنگ در جلد اول و تجربه جنگی، طرح نظامی، خطر هسته‌ای و بازدارندگی در جلد دوم مسابقه تسلیحاتی و توان جنگی در جلد سوم و اسلحه، صلح و سیاست تسلیحاتی در جلد چهارم.

۶- مؤسسه، در تدوین دایرةالمعارف، شیوه کار خود و ساختار سازمانی و مسئولین بخشهای مختلف علمی و فنی و سیاستهای مربوط به انتخاب و تدوین مداخلها و نحوه ویراستاری و تنقیح آنها را توضیح نداده است.

۷- تعدادی از مداخلهای این دایرةالمعارف در حوزه دفاعی - استراتژیک جهت بهره‌برداری بیشتر معرفی می‌گردد؛ تصمیم‌گیری، اطلاعات، استراتژی، استراتژی تسلیحات، استراتژی هسته‌ای، استراتژی بزرگ، اقتصاد جنگ، امنیت، انقلاب نظامی، پیمانهای هسته‌ای، مداخله، فریب، تصعید، بسیج عمومی، سازمان نظامی، توازن تسلیحاتی، توازن هسته‌ای، ارتش، جنگ، جنگ اقتصادی، جنگ متعارف، جنگ هسته‌ای، جنگ انقلابی و بیطرفی در جلد اول؛ تجربه جنگی، طرح نظامی، خطر هسته‌ای، آمادگی جنگی، دفاع، افکار عمومی و بازدارندگی در جلد دوم؛ روحیه نظامی، مسابقه تسلیحاتی، علت جنگ و بررسی توان جنگی در جلد سوم؛ جنگ افزار، اسلحه غذا، تسلیحات تحریم شده جهانی، صلح، حاکمیت ملی و سیاست تسلیحاتی در جلد چهارم.

تهیه و تنظیم: رضا بغدادی

تولد مجدد بنیادگرایی؟ افغانستان و طالبان*

حضور طالبان به عنوان گروهی نسبتاً نوظهور و در عین حال فعال و پیشرو در صحنه

* William Maley (ed), *Fundamentalism Reborn? Afghanistan and the Taliban*.

تحولات افغانستان، صرف نظر از ابعاد گوناگون آن، در خصوص دوجنبه محوری قابل تأمل است. اولاً پایگاه اصلی پیدایش این گروه، به ویژگی «قومیت‌گرایی» در جامعه افغانستان بازمی‌گردد؛ ثانیاً افراط‌گرایی مذهبی گروه طالبان که ریشه در آموزشهای بسیار سطحی و سنتی آنان در زمینه متون اسلامی دارد، این وضعیت در افغانستان به عنوان یکی از حوزه‌های امنیتی در جنوب آسیا، مورد بحث و بررسی قرار گرفته است.^۱

کتاب «تولد مجدد بنیادگرایی؟ افغانستان و طالبان» که برگردان آن با عنوان «افغانستان - طالبان و سیاستهای جهانی» انتشار یافته است، بر اساس ادعای گردآورنده آن آقای «ویلیام میلی» استاد ارشد علوم سیاسی، که آثار متعددی نیز در زمینه مسائل افغانستان منتشر ساخته است، می‌کوشد که معضل کمبود منابع در مورد پدیده طالبان و ویژگیهای آن را تا حدودی برطرف کند: آیا ظهور طالبان پدیده‌ای گذراست یا پدیده‌ای ماندگار خواهد بود که جامعه بین‌الملل باید در آینده با آن سروکار داشته باشد؟ آیا آنها بازتابی از بنیادگرایی متعصب هستند؟ یا اعاده‌کننده سنت (و در عین حال) متمایل به اصلاحات از طریق ترغیب و ارائه الگو؟ یا اینکه تظاهراتی از نیروهای تونالیتتر هستند با هدف تحت کنترل عمومی درآوردن تمامی ابعاد زندگی خصوصی مردم افغانستان؟^۲

کتاب، مجموعه‌ای از مقالات گوناگونی است که نویسندگان و کارشناسان آشنا به مورد افغانستان و ابعاد گوناگون مرتبط با تحولات آن، آنها را به رشته تحریر درآورده‌اند. در ادامه به توضیحات مختصری در مورد هر یک از مقالات نه‌گانه آن می‌پردازیم:

در اولین مقاله تحت عنوان «توضیحی درباره طالبان»، که توسط گردآورنده کتاب تدوین شده است، نویسنده می‌کوشد تا ضمن ارائه توصیفی از سازمان اجتماعی افغانستان به عنوان «یک جامعه بسته»^۳، ریشه‌های اجتماعی و آئینی طالبان را در چارچوب شواهدی تاریخی از اواخر قرن ۱۹ (۱۸۹۸)^۴ ردیابی کند و در ادامه در

1 - Inder Malhotra, "Security Issues in Southern Asia", *Strategic Analysis*, Vol. XX, No. 2, (May 1997), p. 236.

۳- همان، ص ۱۶.

۲- به نقل از کتاب معرفی شده، ص ۱۲.

۴- همان ص ۲۶.

چارچوب بحثی در مورد «بنیادگرایی، سنت‌گرایی و استبداد» به طرح و بررسی دیدگاه‌های متفاوت در مورد ماهیت رفتارهای بنیادگرایانه، سنت‌گرایانه و مستبدانه طالبان می‌پردازد. امین صیقل نویسنده دومین مقاله کتاب، تحت عنوان «دولت ربانی ۹۶-۱۹۹۲»، به کنکاش پیرامون این نکته محوری می‌پردازد که عوامل داخلی و خارجی که موجبات ثبات و استحکام نیافتن دولت ربانی، در زمان اشغال پایتخت افغانستان را فراهم آوردند، کدامین هستند.

آنتونی دیویس، نویسنده مقاله سوم کتاب تحت عنوان «نحوه شکل‌گیری گروه طالبان به عنوان یک گروه نظامی»، ضمن ردیابی و بررسی جزئیات مربوط به شکل‌گیری طالبان به عنوان یک نیروی نظامی، به بررسی مبارزات طالبان از ۱۹۹۴ تا تسخیر کابل در ۱۹۹۶ می‌پردازد و بیان می‌دارد که طالبان بیشتر یک سازمان نظامی است تا یک جنبش سیاسی، که بشدت تحت حمایت پاکستان قرار دارد، حمایتی که بسیار گسترده‌تر و بلند پروازانه‌تر از حمایت سایر قدرتهای منطقه از گروههای تحت حمایت آنهاست.

احمد رشید که سابقاً خبرنگار نشریه *The Far Eastern Economic Review* در افغانستان و پاکستان بوده است، در چارچوب چهارمین مقاله کتاب تحت عنوان «پاکستان و طالبان»، ضمن بررسی پیچیدگیهای روابط پاکستان - طالبان، به تبیین و تشریح سرشت و ویژگی پیوندهای طالبان با گروههای مختلف پاکستانی، چون جمعیت علمای اسلام، سازمان مافیا، دولت بوتو و برخی دولتهای پاکستان می‌پردازد و نشان می‌دهد که چگونه بهره‌گیری طالبان از این پیوندها، همراه با فقدان ابزارهای قانونی برای تضمین انسجام در سیاست دولت پاکستان نسبت به افغانستان، موجب تضعیف قدرت و اعتبار پاکستان در میان بسیاری از افغانها گشته است.

ریچارد مکزی که به عنوان خبرنگار، سفرهای متعددی به افغانستان داشته است، در مقاله بعدی کتاب تحت عنوان «ایالات متحده و طالبان»، به بررسی طریق حصول هماهنگی میان ایالات متحده آمریکا و پدیده طالبان پرداخته است.

ششمین مقاله کتاب تحت عنوان «عربستان سعودی، ایران و جنگ در افغانستان» که به قلم انورالحق احمدی، نویسنده تألیفات متعددی راجع به خاورمیانه و مسائل امنیتی آسیای غربی، تحریر شده است، سیر تاریخی منافع عربستان سعودی و ایران در

افغانستان را به سه مرحله تقسیم می‌کند: ۱۹۸۰ تا ۱۹۸۸، ۱۹۸۸ تا ۱۹۹۲ و ۱۹۹۲ تا زمان حاضر. به زعم نویسنده، وجود رقابت میان قدرتهای منطقه‌ای چون عربستان سعودی و ایران و پاکستان در افغانستان، همراه با نقش آفرینی آمریکا در این میان، موجبات تداوم و درگیریها را در افغانستان فراهم آورد.

«روسیه، آسیای مرکزی و طالبان» به قلم آنتونی هایمن، از نویسندگان سرشناس در زمینه مسائل افغانستان و آسیای مرکزی، عنوان مقاله بعدی کتاب است. نویسنده به بررسی واکنشهای متفاوت روسیه و دولتهای آسیای مرکزی نسبت به جنبش طالبان می‌پردازد و نتیجه می‌گیرد که اهداف واقعی بیانیه‌ها و اعلامیه‌های صادره از سوی روسیه و دولتهای آسیای مرکزی چندان ارتباطی با طالبان نداشته و بلکه بیشتر متوجه حامیان پاکستانی و عربستانی آنها بود.

نانسی هاچ دوپری، نویسنده مقاله «زنان افغان تحت حکومت طالبان» که مشاور ارشد موسسه اکبر* در پشاور پاکستان نیز هست، در بحث خود به بررسی وضعیت زنان افغانستان تحت سلطه طالبان می‌پردازد.

آخرین مقاله کتاب تحت عنوان «آیا افغانستان در آستانه تجزیه قومی و قبیله‌ای قرار دارد؟» به قلم برنت گلاتزر، از محققان آلمانی مسائل افغانستان، می‌گوشد که طرق تأثیر هویت‌های نژادی و قومی بر ثبات اجتماعی و سیاسی افغانستان را مورد بررسی قرار دهد. وی ضمن رد این دیدگاه که «تعارضات کنونی در افغانستان یک جنگ قومی است» استدلال می‌کند که سیستم قبیله‌ای در افغانستان، بویژه در مقاطع وقوع آشوب و بحران، یک عنصر پایدار و ثبات‌آفرین بوده است و هر زمان که این عامل صحیح عمل کرده طالبان جرئت مداخله در آن را نداشتند. وی اضافه می‌کند که تجزیه افغانستان به گروه‌های قومی دورنمای وحشتناکی است که باید از آن اجتناب کرد.

یادآوری این نکته لازم است که نسخه اصلی کتاب، که در اوائل سال ۱۹۹۸ در انگلیس چاپ و منتشر شده است، علاوه بر مقدمه، شامل یازده فصل است که در میان فصول آن، علاوه بر آثاری از نویسندگان مذکور، مقالاتی از مایک کیتینگ (مدیر سابق

مؤسسه Media Natara و نماینده سابق سازمان ملل در افغانستان، در زمینه مسائل پیچیده مربوط به تأمین کمکهای انساندوستانه به افغانستان، ویلیام میلی (گردآورنده کتاب) در مورد عملکرد سازمان ملل در یافتن راه حل سیاسی برای مسئله افغانستان و اولیویه روال (مسئول تحقیقات مرکز پژوهشهای ملی در پاریس که آثار متعددی نیز در مورد افغانستان نگاشته است) در زمینه آینده اسلام‌گرایی در افغانستان وجود دارد.

در پایان بحث ذکر این نکته ضروری است که یکی از مسائلی که از نظر نویسندگان مقالات مندرج در کتاب مذکور دور مانده است و یا حداقل آن گونه که باید و شاید مورد توجه و عنایت قرار نگرفته، این نکته ضروری است که در هر صورت، ظهور طالبان به عنوان بازیگری فعال، که با سرعتی غیرمنتظره بخش وسیعی از سرزمین افغانستان را به تصرف خود درآورده است، صرف نظر از مباحث گوناگونی که مطرح شده، ترسیم‌کننده پیامدهای امنیتی خاصی برای جمهوری اسلامی ایران است. لذا برخی از تحلیلگران مسائل افغانستان، ظهور طالبان در صحنه مسائل داخلی افغانستان را نمادی از توسعه سیاست مهار و کنترل ایران که از سوی آمریکا طراحی شده است، تلقی می‌کردند.^۱ پیامدهای امنیتی مزبور که از ابتدای پیدایش این گروه در صحنه معادلات حاکم بر تحولات افغانستان در ابعاد گوناگون ایدئولوژیک و ژئوپلتیک شکل گرفته است، در ماههای اخیر از ویژگیهای خاصی برخوردار شد؛ به شهادت رسیدن جمعی از مسئولین دستگاه دیپلماسی کشور در مزار شریف و صف‌بندی نظامی طالبان در نقاط مرزی و در پی آن مانور نظامی نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران در سرحدات شرق کشور، بیانگر این است که بار دیگر در حوزه امنیتی کشور اسلامیان، موقعیت جدیدی برای آزمودن بنیه دفاعی و حساسیتهای امنیتی جمهوری اسلامی ایران فراهم آمده است. در مورد اهداف آمریکا از پیگیری سیاست مهار ایران از طریق بحران آفرینی در مرزهای شرقی آن، به موارد زیر اشاره شده است:

۱- به عنوان نمونه، م. ک:

- از رهگذر اعمال سیاست مزبور، دولت آمریکا می‌تواند به اعمال نفوذ ایدئولوژیک علیه نیروهای اسلامی ضد سیاستهای آمریکا در منطقه بپردازد و علاوه بر آن، خواهد توانست که زمینه‌های لازم را برای دسترسی به منابع آسیای مرکزی فراهم آورد.^۱

توجه به این نکته ضروری است که گرچه روند روابط متقابل جمهوری اسلامی ایران و گروه طالبان به صورت آرام و فارغ از تشنجات اخیر جریان دارد، اما این مسئله نباید سیاست سازان و تصمیم‌گیرندگان نظامی اسلامیمان را از ابعاد امنیتی مسائل افغانستان غافل کند. لذا در جهت آشنایی بیشتر دست‌اندرکاران مسائل افغانستان و نهادهای اجرایی که در این خصوص فعالیت دارند، پژوهشکده علوم دفاعی در تاریخ ۷۷/۸/۲۰ اقدام به برگزاری همایشی تخصصی تحت عنوان «تحولات افغانستان و پیامدهای امنیتی آن برای جمهوری اسلامی ایران» که در مورد استقبال مراکز و نهادهای ذیربط قرار گرفت. مطمئناً در اولین فرصت، گزارش مفصلی از همایش مذکور همراه با طرح برخی از نقطه نظرات مطرح شده در آن، ارائه خواهد شد.

سید اصغر کیوان حسینی

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

1- Amin Saikal, "Afghanistan's Ethnic Conflict" *Survival*, Vol. 40, Summer 98, PP.120-121.

فرم اشتراک سالیانه مجله سیاست دفاعی

متقاضیان اشتراک سالانه مجله می‌توانند با توجه به شرایط ذیل فرم اشتراک را تکمیل و به نشانی مجله ارسال دارند:

- هزینه اشتراک سالیانه (۴ جلد) مجله داخل کشور ۱۶۰۰۰ ریال برای مؤسسات ۲۵۰۰۰ ریال

- هزینه اشتراک سالیانه (۴ جلد) مجله خارج از کشور ۲۵۰۰۰ ریال برای مؤسسات ۶۰۰۰۰ ریال

- برای نظامیان، دانشجویان و اساتید دانشگاه (داخل کشور)، در صورت ارسال فتوکپی کارت شناسایی مبلغ ۱۱۰۰۰ ریال.

- وجه اشتراک به شماره حساب جاری ۵۰۰۳۰/۰۳ بانک سپه شعبه دانشگاه امام حسین (ع) کد ۸۴۸ و اریز، و اصل فیش بانکی به همراه فرم اشتراک ارسال گردد و یا به نامبر شماره ۷۴۲۹۶۴۱ ارسال گردد.

نشانی: تهران - صندوق پستی ۳۳۵۹-۱۶۷۶۵ یا

تهران. اتوبان سر لشکر شهید بابائی. دانشگاه امام حسین (ع) پژوهشکده علوم دفاعی.

تلفن: ۷۴۲۹۷۴۰-۱

در ضمن تعداد محدودی از مجلات سال دوم، سوم، چهارم و پنجم به صورت صحافی شده (با جلد گالینگور) موجود می‌باشد که متقاضیان می‌توانند با واریز مبلغ ۱۵۰۰۰ ریال یک دوره یکساله صحافی شده را دریافت نمایند. (بهای دوره چهار ساله ۶۰۰۰۰ ریال می‌باشد) برای خارج از کشور به ازای هر دوره ۱۵۰۰۰ ریال اضافه می‌شود.

شماره اشتراک	فرم درخواست اشتراک مجله سیاست دفاعی
تاریخ	نام خانوادگی:
	نام:
	شغل:
	نشانی کامل پستی:
امضاء	کد شهرستان
	تلفن

تذکر: در صورت تغییر نشانی، هر چه زودتر مجله را مطلع فرمائید.